

บทคัดย่อ

รหัสโครงการ : RDG55E0016

ชื่อโครงการ : การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานเชิงนิเวศวัฒนธรรม
ในเขตพื้นที่ตำบลพระธาตุ อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

ชื่อหัวหน้าโครงการ : นายธเนศ ศรีสถิตย์และนางสาววรรณ คำปวนบุตร
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ระยะเวลาโครงการ : เริ่ม วันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2555 ถึง วันที่ 30 กันยายน 2556

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ 1)ศึกษาข้อมูลทางด้านบริบทชุมชนรวมถึง
นิเวศวัฒนธรรมในเขตพื้นที่พระธาตุนาคู 2)ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พระธาตุ
นาคู 3)ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ตำบลพระธาตุ
4)ศึกษาบทเรียนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ 5)
ศึกษาศักยภาพของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและชุมชน 8 หมู่บ้าน ในการจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ 6)เพื่อหารูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบนฐานนิเวศ
วัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลพระธาตุตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัย
แบบผสมวิธี(Mixed Method) คือ การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) การวิจัยเชิง
คุณภาพ(Qualitative Research) และการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research-
PAR)

การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) เป็นการศึกษาด้วยการใช้แบบสอบถาม
จำนวน 2 ชุด กับนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ได้เข้าร่วมในการทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยว จำนวน 3
ครั้ง มีจำนวน 110 คน

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)เป็นการศึกษาด้วย (1)การสัมภาษณ์เชิง
ลึก(In - depth interview) กับกลุ่มผู้มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนตำบลพระธาตุทั้ง 8 หมู่บ้าน จำนวน
107 คน (2)การสนทนากลุ่มย่อยหรือการประชุมกลุ่มย่อย(Focus Group Study) กับกลุ่มผู้นำของ
ชุมชนตำบลพระธาตุซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับแหล่งท่องเที่ยว รวม 3 ครั้ง มีจำนวน 118
คน (3)การจัดเวทีประชุมและประชาพิจารณ์ กับชาวบ้านซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนตำบลพระธาตุ รวม
1 ครั้ง มีจำนวน 64 คน (4)การทดลองฝึกปฏิบัติการท่องเที่ยวกับกลุ่มนักท่องเที่ยว รวม 3 ครั้ง มี
จำนวน 110 คน

ส่วนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม(Participatory Action Research-PAR) เป็นการให้ชุมชน
ท้องถิ่นซึ่งเป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวได้มีบทบาทในการเป็นนักวิจัยหลัก โดยมีคณะผู้วิจัยทำหน้าที่
เป็นฝ่ายสนับสนุนด้วยการนำองค์ความรู้ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมาบูรณาการในการวิจัย

ครั้งนี้ โดยมีกระบวนการที่ทีมวิจัยจะต้องร่วมกันดำเนินการนับตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการวิจัย คือ (1)กระบวนการพัฒนาโครงการ (2)กระบวนการสร้างทีมและพัฒนาศักยภาพของทีมวิจัย (3)กระบวนการแตกกรอบการศึกษาและจัดทำเครื่องมือการวิจัย (4)กระบวนการศึกษาข้อมูล (5)กระบวนการวิเคราะห์และสรุปข้อมูล (6)กระบวนการวางแผนและปฏิบัติการ และ(7)กระบวนการสรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1)ด้านบริบทชุมชนและนิเวศวัฒนธรรมของชุมชน พบว่าได้มีการสืบทอด วัฒนธรรมด้านการเลือกบริเวณพื้นที่ตั้งชุมชนและแหล่งน้ำ รวมถึงภูมิปัญญา ประเพณี และพิธีกรรมที่ เกิดจากความสัมพันธ์กันระหว่างธรรมชาติกับความเชื่อ มาจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นกลุ่มคนลาวที่ได้ อพยพมาจากเมืองจำปาศักดิ์ในอาณาจักรศรีสัตนาคนหุต ลาวล้านช้าง ราวพุทธศตวรรษที่ 22-23

2)ด้านสถานการณ์การท่องเที่ยวในเขตพื้นที่พระธาตุนาคูน พบว่ามี (1)จุดอ่อน คือ แหล่งท่องเที่ยวขาดระบบการบริหารจัดการ (2)ด้านจุดแข็ง คือ เมืองคัมภีร์พระธาตุนาคูนซึ่งเป็นพระธาตุที่มีชื่อเสียง (3)ด้านโอกาส คือ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง เช่น กู่สันตรัตน์ กู่น้อย (4)ด้านอุปสรรค คือ แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ไกลจากจังหวัด มหาสารคาม การเข้าถึงค่อนข้างไม่สะดวก

3)ด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยว 4 กลุ่ม โดยเรียงลำดับจาก ศักยภาพในระดับมากไปหาศักยภาพในระดับน้อย ได้แก่ (3.1)แหล่งท่องเที่ยวทางด้านศาสนาและความเชื่อ (3.2)แหล่งท่องเที่ยวทางด้านเศรษฐกิจชุมชน (3.3)แหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรม (3.4)แหล่งท่องเที่ยวทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ

4)บทเรียนด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ พบว่าแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ (4.1)การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วม โดยกลุ่มผู้นำชุมชนและชาวบ้าน จะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3 ส่วน (4.2)ขั้นตอนการอนุมัติและการดำเนินโครงการด้านท่องเที่ยว โดยให้ยึดและปฏิบัติตาม“โครงสร้างการดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วมขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุและชุมชนตำบลพระธาตุ”

5)ด้านศักยภาพของชุมชนในด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนและชุมชน 8 หมู่บ้าน ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ตำบลพระธาตุ พบว่าผู้นำชุมชนและชุมชนทั้ง 8 หมู่บ้านมีศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด โดยเรียงลำดับจากด้านที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระดับมากไปหาระดับน้อย ได้แก่ (5.1)ด้านการให้บริการของบุคลากรในชุมชน (5.2)ด้านกระบวนการ ขั้นตอนการให้บริการ (5.3)ด้านวิสัยทัศน์ให้บริการของชุมชน (5.4)ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (5.5)ด้านที่พักแรม ความพร้อมของห้องประชุมและอาหาร (5.6)ด้านสถานที่ท่องเที่ยว

6)ด้านรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวบนฐานนิเวศวัฒนธรรมในพื้นที่ตำบลพระธาตุตามหลักการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พบว่าชุมชนตำบลพระธาตุมีฐานการท่องเที่ยวอยู่ 4 ฐาน ดังนั้นจึงทำให้รูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ต้องมียุทธศาสตร์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ (6.1)รูปแบบการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์และแบบเฉพาะของชุมชนตำบลพระธาตุ คือ (1)ประวัติศาสตร์ (2)วัฒนธรรมและภูมิปัญญา (3)อาชีพและวิถีชีวิต (4)นิเวศวัฒนธรรม (6.2)การบริหารจัดการ

งบประมาณเนื่องในกิจกรรมการท่องเที่ยว (6.3)ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อชุมชน
(6.4)การดำเนินงานและจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของบุคลากรในชุมชนตำบลพระธาตุ

คำสำคัญ : บริบทชุมชนและนิเวศวัฒนธรรม, การมีส่วนร่วมของชุมชน, ศักยภาพของชุมชน,
ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว, การจัดการการท่องเที่ยว

Abstract

Project Code : RDG55E0016
Project Title : Participation of Communities on The Cultural Ecotourism Management at the Area of Tambon Pratat, Nadoon District, Mahasarakham Province.
Investigators : Tanes Srisatit, Wanna Khampuanbutra
Mahasarakham University
Project Duration : March 1, 2012 – September 30, 2013

The objective of this study aims 1)to explore in participation of communities on the cultural ecotourism management at the area of Nadoon district, 2)to study on tourism environment at the area of Nadoon district, 3)to study on the potential of tourism areas and tourism management at the area of Tambon Pratat, 4)to study on basic knowledge and operation level in participation of communities on the tourism management at the area of Tambon Pratat, 5)to explore the potential of participation toward the master of communities and their subordinates among eight villages in tourism management at the area of Tambon Pratat, 6)to develop model of cultural ecotourism management at the area of Tambon Pratat by employing the principle of sustainable tourism. The quantitative, qualitative approaches and participatory action research-PAR are utilized for this study in order to obtain the completed data.

The quantitative approach utilized with two questionnaires for three sessions of tourism trial activity with 110 tourists.

The study employs qualitative approach which utilize (1)in – depth interview were utilized and covered eight villages and 107 samples were participated, (2)three sessions of focus group study with the master of communities and tourism stakeholders at the area of Tambon Pratat, (3)one session of public discussion forum with 64 of local participants, (4)three sessions of tourism trial activity with 110 tourists.

In addition, the researchers provided knowledge-based and tools for participants in order to achieve the objective of this study; and utilized participatory action research-PAR to allow locals and stakeholders to be part of the study.

The findings reveal that 1)the cultural ecotourism at the area of Tambon Pratat show the significant of local settlement along the river side and expand cultural and tradition from Laos immigrants from Jumpasak during Srisattanakanahuth Laos Lanchang Kingdom(22 – 23 B.E.).

2)the tourism situation at the area of Tambon Pratat show weaknesses and which related with unorganized management and lack of both tourism facilities and skill of knowledge.

3)according to the potentials of tourism destinations at the area of Tambon Pratat had 4 groups of tourism destinations arranged by high potential groups to low potential groups in terms of (2.1)religion and belief, (2.2)community economy, (2.3)culture, and(2.4)natural resources.

4)there is requirement of a proper tool and knowledge in order to shape community participation and enhance cultural ecotourism at the area of Tambon Pratat which consistent with (4.1)tourism operation and management, planning, and participatory action among the master of communities and their subordinates, (4.2)tourism operation and management must conduct by holding with “the organization structure of Tambon Pratat’s committee in participatory involvement.”

5)The potential of community in terms of participation by master of communities and their subordinates among eight villages in tourism management in Tambon Pratat areas were found that the master of communities and their subordinates among eight villages had the potential in tourism management at the level of high-highest. The level which the tourists had the most satisfaction ranged from much to little included (5.1)services of the personnel in the communities, (5.2)processes of service procedures, (5.3)knowledge of service providers in the communities, (5.4)facilities, (5.5)residences, readiness of conference rooms and food, and (5.6)tourism resources.

6)The tourism management model based on the cultural ecotourism in the Tambon Pratat areas according to the sustainable tourism was found that the Tambon Pratat communities had 4 tourism bases, therefore the model of tourism management had to obtain 4 crucial components which included (6.1)tourism models unique and specific for Tambon Pratat community which included (1)history, (2)cultures and wisdom, (3)career and way of life, and (4)eco-cultures, (6.2)budgets management on the occasion of tourism activities, (6.3)effects from tourism activities

affecting the communities, and (6.4)conduction and activities management on tourism of personnel in the communities of Tambon Pratat.

Key Words : Context of community and eco-cultures, Participation of communities, Potentials of communities, Potentials of tourism resources, Tourism management